

Тенденції формування оборонних витрат країн НАТО

(Представлено: д.е.н., проф. Ахромкін Є.Н.)

Світова безпека на пряму залежить від оборонних витрат. Північноатлантичний альянс (НАТО) формує систему колективної безпеки, але при цьому не має власних збройних сил. У статті досліджено базові принципи функціонування НАТО (непрямі внески – витатки країн-членів Альянсу, які становлять найбільш значну частину фінансування; прямі внески для підтримки бюджетів і фінансування розвитку спроможності та виконання програм, які дозволяють Альянсу працювати над досягненням його цілей і пріоритетів; внески до бюджетів НАТО відповідно до узгодженого ключа розподілу, який базується на їхньому валовому національному доході). Встановлено, що цільовим показником щодо суми внеску до оборонного бюджету Альянсу є 2 % ВВП країни-члена НАТО. Аналіз витрат на оборону переважної більшості членів Альянсу показав їх значний ріст, однак відповідно до рівня досягнення цільового показника їх можна розподілити на такі групи: ті, хто вже досяг 2 % ВВП або практично досяг цього рівня; ті, хто швидкими темпами йде до цільового показника і передбачає його досягнення у найближчому майбутньому; ті, хто планує у довготривалій перспективі досягти цільового рівня оборонних витрат, але наразі має показник нижче 1,5 %. Незадоволеність Сполучених Штатів Америки, як тієї країни, яка найбільше фінансує НАТО протягом багатьох років, динамікою досягнення цільового показника іншими країнами-членами зумовлює ряд проблем та суперечок, зокрема щодо виходу з Альянсу тієї чи іншої країни або ж гіпотетичного припинення його функціонування в цілому.

Ключові слова: оборонний бюджет; оборонні витатки; інвестиції у безпеку; НАТО.

Актуальність дослідження. Оборонні витрати є одним з найбільш важливих інструментів забезпечення як національної, так і колективної безпеки та оборони держави або країн-партнерів. У мирний час такі витрати можуть бути обтяжливими для державного бюджету країни, однак їх систематично низький рівень прямо впливає на рівень безпеки та боєздатності для захисту власних інтересів держави й світового порядку в цілому. При цьому питання пошуку джерел для оборонних витрат є досить гострим, що зумовлено необхідністю балансування між забезпеченням оборони та безпеки та нестворенням негативного впливу на розвиток національної економіки країни.

Північноатлантичний альянс (далі – Альянс, НАТО) формує систему колективної безпеки, але при цьому не має власних збройних сил. У його розпорядженні є збройні сили країн-членів. Наразі до складу Альянсу входять 32 такі країни, як Албанія, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Литва, Латвія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Північна Македонія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Чорногорія, Швеція. Слід зазначити, що деякі країни-члени НАТО взагалі не мають власних армій (наприклад, Люксембург та Ісландія).

Ключова місія НАТО – гарантування безпеки євроатлантичного регіону через оборонні витрати, які підтримують здатність союзників зберігати мир і стримувати усі загрози в усі часи. Виходячи з цього, оборонні витатки мають бути добре узгоджені із безпековим середовищем, але питання достатності фінансування і досі є дещо дискусійним.

Європейські члени Альянсу і Канада, часто справедливо, критикуються Сполученими Штатами за те, що вони не несуть своєї справедливої частки тягаря колективної оборони. Глибока деградація стану безпеки після незаконної анексії Криму росією в 2014 році відновила дебати щодо розподілу тягаря між членами Альянсу. Це питання постало ще гостріше після повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року, яке показало, що ризик великого конфлікту із потенційним супротивником, який має ядерну зброю, не такий віддалений, як могло здаватися. Зобов'язання щодо інвестицій в оборону, які члени Альянсу взяли на себе на Уельському саміті 2014 року (першому саміті НАТО після незаконної анексії Криму), встановили важливу межу у вигляді цілі витрат на оборону обсягом не менше 2 % ВВП для усіх членів Альянсу як політичного зобов'язання, схваленого на рівні глав держав і урядів [15]. Проте проблема задоволення одними членами-партнерами НАТО темпами досягнення встановленої межі оборонних витрат іншими учасниками Альянсу залишається відкритою, а іноді й вимагає оперативного втручання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволив визначити основні напрями досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених за обраною тематикою. Зокрема, ряд науковців присвятив свої праці

питанням розвитку і трансформації міжнародних економіко-правових відносин між Україною та країнами-членами НАТО: Л.Алексієвць [1], М.Алексієвць [1], О.Воронова [11], Т.Дацьо [11], О.Кручиніна [2], Н.Невідома [4], І.Шишкін [11]. Іншим, не менш важливим, напрямом дослідження є численні роботи авторів щодо логістичного забезпечення держав-членів НАТО: С.Андрусенко [8], О.Манжос [8], Д.Толстоносов [8] та інші. Поряд з цим, значна увага вченими приділяється питанням видатків на оборону / військовим видаткам (О.Іващенко [5], В.Коверга [17], І.Марко [3, 9], О.Остапенко [6], В.Панченко [5], Н.Резнікова [5], Ю.Романовська [6], І.Саба [10], Л.Семененко [17], О.Семененко [17], Л.Скуріневська [9], О.Ю. Сохацький [7], В.Урбанович [6], І.Чернишова [6, 9], А.Шахід [10]), однак більшість праць за цим напрямом стосується внутрішнього оборонного бюджету або ж мають загальноекономічний характер. Тому, на нашу думку, питання особливостей формування бюджету НАТО як безпеково-оборонного альянсу потребує більш детального вивчення, що зумовлено ризиками та загрозами діючих та можливих майбутніх воєнних конфліктів.

Основними завданнями дослідження є встановлення сучасних тенденцій формування оборонних видатків НАТО з врахуванням впливу на нього десятирічної військової агресії росії проти України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Слід зауважити, що базовими принципами функціонування Північноатлантичного альянсу є:

1. Непрямі внески, які становлять найбільш значну частину фінансування НАТО, відповідають видаткам, які несуть різні країни-члени. Це національні сили та можливості, які надаються НАТО для стримування та оборони або військових операцій;

2. Прямі внески призначені для підтримки бюджетів і фінансування розвитку спроможності та виконання програм, які дозволяють Альянсу працювати над досягненням його цілей і пріоритетів. Це витрати, які слугують інтересам Альянсу загалом і які не можуть належати до сфери відповідальності окремої країни, наприклад, витрати, пов'язані з місіями та операціями Альянсу, протиповітряною обороною або системами командування й контролю, які існують у НАТО;

3. Усі члени Альянсу роблять внески до бюджетів НАТО відповідно до узгодженого ключа розподілу, який базується на їхньому валовому національному доході. Це механізм спільного фінансування, який є конкретною ілюстрацією принципу розподілу тягара;

4. У НАТО є три основні бюджети, які спільно фінансуються:

- цивільний бюджет (функція штаб-квартири НАТО);
- військовий бюджет (командна структура НАТО);
- інвестиційна програма НАТО на службі безпеки (інфраструктура та військовий потенціал);

5. Програми та ініціативи також можуть фінансуватися спільно, тобто країни-члени встановлюють пріоритети та механізми фінансування, тоді як НАТО здійснює політичний контроль;

6. Процес спільного фінансування НАТО базується на потужних механізмах управління:

- колективне рішення членів Альянсу, що саме має право на спільне фінансування та розмір щорічних асигнувань;

- колективне погодження прогностичних показників на середньострокову перспективу;

7. Процес спільного фінансування, який підпадає під керівництво Управління планування ресурсів і політики (RPPB), Бюджетного комітету, а також Інвестиційного комітету, контролюється Північноатлантичною радою [12].

Під час холодної війни оборонні видатки союзників з НАТО (навіть без урахування Сполучених Штатів) зазвичай становили в середньому понад 3 % ВВП з деякими значними варіаціями у часі, але зрідка вони були нижче за 2 %. Після ж холодної війни відбулося перше значне падіння величини видатків – на початку 90-х років XX століття і подальше скорочення ще на майже 20 % 20-ма роками пізніше (включно зі скороченням командної структури НАТО) після фінансової кризи 2008 року. Це призвело до значного зниження як обсягів, так і готовності збройних сил більшості країн Альянсу. До того ж, нові союзники з НАТО намагалися скорочувати оборонні витрати після вступу до НАТО, що підсилювало враження, що деякі члени Альянсу перебували в організації коштом інших. Останніми десятиріччями такі скорочення витрат на оборону союзників НАТО різко контрастували з тенденціями в інших місцях світу. За результатами бази даних Стокгольмського інституту дослідження миру (SIPRI) із 2000 року російські військові витрати зросли на 227 %, а китайські збільшилися на 566 %. Витрати на оборону за той же період часу в європейських членах НАТО і Канаді залишалися майже незмінними (зросли лише на 22 % з урахуванням останнього збільшення), з найнижчим рівнем у 2014 році. Ці середні цифри безперечно не відображають розмаїття ситуацій у різних членах Альянсу, але загальна тенденція очевидна, і вона стала розвертатися в зворотний бік лише із 2015 року і доволі повільно [15].

З метою порівняння участі в оборонних видатках Північноатлантичного альянсу проаналізуємо статистику по країнах з найбільшими військовими витратами у 2022 році.

Так найбільші витрати на оборону у 2022 році зазнали США, які становили понад 877 мільярдів доларів. При цьому Сполучені Штати витратили майже 39 % загальних військових витрат світу, що становить приблизно 3,5 % валового внутрішнього продукту США. У Європейському Союзі Франція та

Німеччина були країнами з найбільшими військовими витратами, що сягнули понад 50 мільярдів кожна [13]. Отже, НАТО отримує фінансування за рахунок прямих і непрямих внесків своїх країн-членів, що сприяє забезпеченню функціонування всього Альянсу та його військових командувань, а також для надання їм необхідних можливостей.

Зокрема, військовий бюджет підтримує та сприяє зміцненню стримування та оборони НАТО, а також сприяє оперативній сумісності в Альянсі. Він фінансує функціонування обраних спільно фінансованих сил і засобів, інтегровану структуру командування, операції та місії Альянсу, а також певною мірою підготовку та навчання. Окрім цього, загальний бюджет складається з окремих підбюджетів, які фінансуються за рахунок внесків із національних оборонних бюджетів членів Альянсу (у більшості країн) відповідно до погоджених часток витрат. Контроль за його виконанням здійснює Комітет з питань бюджету. Основними власниками військового бюджету є Верховний головнокомандувач в Європі (SACEUR), Верховний головнокомандувач з питань трансформації (SACT) і Генеральний директор Міжнародного військового штабу (DGIMS). Поряд з цим військовий бюджет передбачає кошти для інтегрованої командної структури, Міжнародного військового штабу, стратегічних командувань НАТО, Сил раннього повітряного попередження та управління НАТО (NAEW&C), а також операцій і місій Альянсу. Однак у всіх випадках надання військового персоналу інтегрованій командній структурі або до операцій і місій залишається відповідальністю, що фінансується державою. Військовий бюджет на 2023 рік становить 1,96 млрд євро [12].

У 2022 році на саміті в Мадриді країни-члени Альянсу зобов'язалися з 2023 року дотримуватися конкретної фінансової траєкторії для трьох бюджетів НАТО (цивільного та оборонного бюджетів, програми інвестицій у безпеку). Відповідно до цього, представимо частку кожної країни-члена НАТО у загальному бюджеті Альянсу (табл. 1).

Таблиця 1

Частки країн-членів НАТО у цивільному та військовому бюджетах і програмі інвестицій в безпеку у 2022 році, %

<i>Країна</i>	<i>Частка</i>	<i>Країна</i>	<i>Частка</i>
Албанія	0,0900	Норвегія	1,7610
Бельгія	2,0852	Північна Македонія	0,0771
Болгарія	0,3623	Польща	2,9591
Великобританія	11,1801	Португалія	1,0396
Греція	1,0477	Румунія	1,2168
Данія	1,2997	Словаччина	0,5113
Естонія	0,1237	Словенія	0,2255
Ісландія	0,0636	США	16,1964
Іспанія	5,9365	Туреччина	4,68386
Італія	8,7017	Угорщина	0,7526
Канада	6,8166	Фінляндія	0,9057
Латвія	0,1581	Франція	10,3963
Литва	0,2543	Хорватія	0,2968
Люксембург	0,1678	Чехія	1,0462
Нідерланди	3,4193	Чорногорія	0,0288
Німеччина	16,1964	Разом	100

Джерело: за даними Північноатлантичного альянсу [12]

Як видно з зазначеного вище матеріалу, найбільшу частку в загальному бюджеті, у тому числі і оборонному, займають США, Німеччина, Великобританія та Франція, які мають більше 10 % участі у фінансуванні НАТО (10,3963–16,1964 %). Зауважимо також, що європейські члени Альянсу та Канада із 2014 року інвестували додатково 350 мільярдів доларів США, збільшуючи оборонні видатки протягом восьми років поспіль.

За даними НАТО, у 2023 році США та країни, що межують з росією, такі як Польща та країни Балтії, витратили найбільшу частку своїх національних доходів на оборону порівняно з більш віддаленими від її кордонів членами альянсу [14]. Так, наприклад, Естонія, яка є безперечним лідером за розмірами військової допомоги Україні (по відношенню до розмірів своєї економіки), задекларувала свою позицію на цей рік щодо відрахування до оборонного бюджету НАТО 3 % ВВП та 0,25 % ВВП прямої військової допомоги Україні. При цьому слід зауважити, що у 2023 році лише 11 країн з 31 виконали свої фінансові зобов'язання перед Альянсом, що викликає перманентну незадоволеність США.

Багато років поспіль Німеччина була однією з країн НАТО найнижчими військовими видатками, що було зумовлено обережною політикою країни в частині озброєння та армії, продиктованою її роллю у

Другій світовій війні. Однак події сьогодення стали підґрунтям теперішньої позиції Німеччини щодо бажання створити найбільший оборонний бюджет в Європі та виконання цільового показника НАТО у 2 % протягом найближчих десятиріч. Тим самим Німеччина може обігнати за розміром оборонного бюджету Великобританію та Францію, які наразі мають найбільші оборонні бюджети.

Підсумовуючи сказане вище, слід зауважити, що 18 країн-членів НАТО знаходяться на шляху до досягнення цільового показника оборонних витрат Альянсу (2 % ВВП країни), інші ж 13 країн-партнерів мають активізуватися в цьому напрямі, щоб досягти справедливого розподілу фінансового тягаря із США.

Висновки та пропозиції. Збільшення витрат країн-членів Північноатлантичного альянсу на оборону та на загальний фінансовий пакет відповідає викликам сьогодення та сприяє безпеці, створює можливості колективної оборони. Незважаючи на те, що переважна більшість членів НАТО збільшила свої видатки на оборону, між ними все ще існує значна різниця. Нині членів Альянсу можна розмежувати на групи за рівнем виконання цільового показника, кожна з яких репрезентує приблизно третину союзників: 1) вже досягли 2 % ВВП або практично досягли цього рівня; 2) швидкими темпами йдуть до цільового показника і передбачають його досягнення у найближчому майбутньому; 3) планують у довготривалій перспективі досягти цільового рівня оборонних витратків, але наразі мають показник нижче 1,5 %.

Таким чином, бюджет НАТО останніми роками має вищий рівень наповненості ніж раніше, що зумовлено в першу чергу війною в Україні. Складові бюджету Альянсу (цивільні видатки, оборонні видатки, інвестиції у безпеку) дозволяють виконувати три важливі завдання: відновлення збройних сил на належному рівні готовності та військової ефективності; формування нових пріоритетів та усунення недоліків у тих сферах, які були занедбані протягом понад 20 років зосередженості на врегулюванні криз і протидії повстанцям (на Близькому Сході, в Африці тощо); забезпечення технологічного розвитку для задоволення потреб організації у майбутньому. Тому всі зусилля щодо формування оборонного бюджету НАТО виправдовує кожен з цих пріоритетів особливо в безпековому середовищі, яке наразі, на жаль, має тенденції до деградації.

Список використаної літератури:

1. *Алексієвець Л.* Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект / *Л.Алексієвець, М.Алексієвець* // Український історичний журнал. – 2020. – Вип. 1. – С. 126–142 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uhj.history.org.ua/cgi-bin/uhj/jrn.exe?I21DBN=EN&P21DBN=uhj&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta_en&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=UIJ_2020_1_10.
2. *Кручиніна О.* Україна – НАТО: проблеми та перспективи співпраці в умовах російсько-української війни / *О.Кручиніна* // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. – 2023. – Вип. 2 (16). – С. 145–156 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/321>.
3. *Марко І.* Модель взаємозв'язку оборонних витрат та економічного зростання / *І.Марко, І.Чернишова, О.Останенко* // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2022. – № 2 (50). – С. 74–78 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://miljournals.knu.ua/index.php/visnuk/article/view/938>.
4. *Невідомо Н.* Трансатлантична співпраця оборонно-промислового комплексу / *Н.Невідомо* // Актуальні проблеми удосконалення системи військово-технічного співробітництва України. Науково-інформаційний збірник. – 2005. – Вип. 14. – С. 74–76.
5. *Панченко В.Г.* Критичний аналіз теоретичних підходів до встановлення макроекономічних ефектів військових витрат / *В.Г. Панченко, Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко* // Ефективна економіка. – 2019. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7432>.
6. *Романовська Ю.А.* Видатки на оборону: порівняльний аналіз ситуації в Україні та країнах НАТО / *Ю.А. Романовська, В.А. Урбанович* // Причорноморські економічні студії. Гроші, фінанси і кредит. – 2018. – Вип. 28–2. – С. 117–120 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bses.in.ua/journals/2018/28_2_2018/26.pdf.
7. *Сохацький О.Ю.* Макроекономічні ефекти військових витрат у відкритих економіках : дис. ... д-ра філос. : 292(056) Міжнар. екон. відносини / *О.Ю. Сохацький*. – Тернопіль : ЗУНУ, 2020. – 251 с.
8. *Толстоносов Д.* Загальний опис логістичного забезпечення держав-членів НАТО / *Д.Толстоносов, О.Манжос, С.Андрусенко* // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Військові науки. – 2023. – № 2 (91). – С. 106–118 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/military_tech/article/view/1250/1345.
9. *Методологічні засади розвитку Збройних Сил України з економічної точки зору / І.Чернишова, І.Марко, Л.Скуріневська та ін.* // Social Development and Security. – 2021. – № 11 (6). – С. 3–14.
10. *Шахід А.* Економічне зростання країн і військові витрати: аналіз взаємозв'язку / *А.Шахід, І.Саба* // Міжнародна економічна політика. – 2015. – № 2 (23). – С. 50–76.
11. *Шишкін І.* Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку / *І.Шишкін, О.Воронова, Т.Дацько* // Journal of Innovations and Sustainability. – 2023. – Т. 7, № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/377285952_Miznarodni_vidnosini_Ukraina_-_NATO_sucasnij_stan_i_slahi_rozvitku.

12. Funding NATO / North Atlantic Treaty Organization. – 2023 [Electronic resource]. – Access mode : https://www.nato.int/cps/fr/natohq/topics_67655.htm?selectedLocale=en.
13. *Gautier M.* Pays avec les dépenses militaires les plus élevées dans le monde en 2022 / *M. Gautier* // Statista [Electronic resource]. – Access mode : <https://fr.statista.com/statistiques/564916/pays-avec-les-depenses-militaires-les-plus-elevees-en/>.
14. «It's not because of Trump»: 18 NATO countries will spend at least 2 % of GDP on defense this year. Last year there were only 11 / *BBC News* [Electronic resource]. – Access mode : <https://storage.googleapis.com/gsc-link/www.bbc.com/54a28cc1.html>.
15. *Grand C.* Оборонні видатки: потребують довготривалих зусиль / *C. Grand* // NATO REVIEW. – 2023 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2023/07/03/oboron-vidatki-potrebuyut-dovgotrivalih-zusil/>.
16. *Lopes da Silva D.* Trends in world military expenditure, 2020 / *D. Lopes da Silva, N. Tian, A. Marksteiner* // SIPRI Facts Sheet. – 2021 [Electronic resource]. – Access mode : https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf.
17. Methodological approach to forecasting military expenditures of some countries of the world based on analysis of the dynamics of these expenses for a long-term period (1999–2020) / *O. Semenenko, L. Semenenko, V. Koverga and other* // *Social Development and Security*. – 2021. – № 11 (2). – P. 152–177.

References:

1. Aleksiievets, L. and Aleksiievets, M. (2020), «Transformatsiia vidnosyn Ukrainy ta NATO v 1991–2019 rr.: istorychnyi aspekt», *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, Issue 1, pp. 126–142, [Online], available at: http://uhj.history.org.ua/cgi-bin/uhj/jrn.exe?I21DBN=EN&P21DBN=uhj&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta_en&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=UIJ_2020_1_10
2. Kruchinina, O. (2023), «Ukraina – NATO: problemy ta perspektivy spivpratsi vumovakh rosiisko-ukrainskoi viiny», *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii*, Issue 2 (16), pp. 145–156, [Online], available at: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/321>
3. Marko, I., Chernyshova, I. and Ostapenko, O. (2022), «Model vzaiemozviazku oboronnykh vytrat ta ekonomichnoho zrostantia», *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*, No. 2 (50), pp. 74–78, [Online], available at: <https://miljournals.knu.ua/index.php/visnyk/article/view/938>
4. Nevidoma, N. (2005), «Transatlantychna spivpratsia oboronno-promyslovoho kompleksu», *Aktualni problemy udoskonalennia systemy viiskovo-tekhnichnoho spivrobitnystva Ukrainy. Naukovo-informatsiyni zbirnyk*, Issue 14, pp. 74–76.
5. Panchenko, V.H., Reznikova, N.V. and Ivashchenko, O.A. (2019), «Krytychnyi analiz teoretychnykh pidkhdodiv do vstanovlennia makroekonomichnykh effektiv viiskovykh vytrat», *Efektivna ekonomika*, No. 11, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7432>
6. Romanovska, Yu.A. and Urbanovych, V.A. (2018), «Vydatky na oboronu: porivnialnyi analiz situatsii v Ukraini ta krainakh NATO», *Prychornomorski ekonomichni studii. Hroshi, finansy i kredyt*, Issue 28-2, pp. 117–120, [Online], available at: http://bses.in.ua/journals/2018/28_2_2018/26.pdf
7. Sokhatskyi, O.Yu. (2020), *Makroekonomichni efekty viiskovykh vytrat u vidkrytykh ekonomikakh*, D.Sc. Thesis of dissertation, 292(056) Mizhnar. ekon. vidnosyny, ZUNU, Ternopil, 251 p.
8. Tolstonosov, D., Manzhos, O. and Andrusenko, S. (2023), «Zahalnyi opys lohistrychnoho zabezpechennia derzhavchleniv NATO», *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykorodnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya Viiskovi nauky*, No. 2 (91), pp. 106–118, [Online], available at: https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/military_tech/article/view/1250/1345
9. Chernyshova, I., Marko, I., Skurinevska, L. et al. (2021), «Metodolohichni zasady rozvytku Zbroinykh Syl Ukrainy z ekonomichnoi tochky zoru», *Social Development and Security*, No. 11 (6), pp. 3–14.
10. Shakhid, A. and Saba, I. (2015), «Ekonomichne zrostantia krain i viiskovi vytraty: analiz vzaiemozviazku», *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, No. 2 (23), pp. 50–76.
11. Shyshkin, I., Voronova, O. and Datso, T. (2023), «Mizhnarodni vidnosyny Ukraina – NATO: suchasnyi stan i shliakhy rozvytku», *Journal of Innovations and Sustainability*, Vol. 7, No. 3, [Online], available at: https://www.researchgate.net/publication/377285952_Mizhnarodni_vidnosini_Ukraina_-_NATO_suchasnij_stan_i_slahi_rozvytku
12. North Atlantic Treaty Organization (2023), *Funding NATO*, [Online], available at: https://www.nato.int/cps/fr/natohq/topics_67655.htm?selectedLocale=en
13. *Gautier, M.* (2022), «Pays avec les dépenses militaires les plus élevées dans le monde en 2022», *Statista*, [Online], available at: <https://fr.statista.com/statistiques/564916/pays-avec-les-depenses-militaires-les-plus-elevees-en/>
14. «It's not because of Trump»: 18 NATO countries will spend at least 2 % of GDP on defense this year. Last year there were only 11», *BBC News*, [Online], available at: <https://storage.googleapis.com/gsc-link/www.bbc.com/54a28cc1.html>
15. *Grand, C.* (2023), «Oboronni vydatky: potrebuyut dovhotryvalykh zusyly», *NATO REVIEW*, [Online], available at: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2023/07/03/oboron-vidatki-potrebuyut-dovgotrivalih-zusil/>
16. *Lopes da Silva, D., Tian, N. and Marksteiner, A.* (2021), «Trends in world military expenditure, 2020», *SIPRI Facts Sheet*, [Online], available at: https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf

17. Semenenko, O., Semenenko, L., Koverga, V. et al. (2021), «Methodological approach to forecasting military expenditures of some countries of the world based on analysis of the dynamics of these expenses for a long-term period (1999–2020)», *Social Development and Security*, No. 11 (2), pp. 152–177.

Вигівський Дмитро Миколайович – здобувач ступеня освіти доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0009-0001-0531-1858>.

Наукові інтереси:

– проблеми та тенденції розвитку оборонних видатків НАТО.

E-mail: vygovskiydmitriy@ukr.net.

Vyhivskiy D.M.

Tendencies in defense expenditure of NATO countries

Global security directly depends on defense spending. The North Atlantic Treaty Organization (NATO) forms a system of collective security, but at the same time it does not have its own armed forces. The article examines the basic principles of NATO's functioning (indirect contributions – expenditures of the member states of the Alliance, which constitute the most significant part of the funding; direct contributions to support budgets and finance the development of capabilities and the implementation of programs that allow the Alliance to work on achieving its goals and priorities; contributions to NATO budgets according to an agreed distribution key based on their gross national income). It has been established that the target indicator for the amount of the contribution to the defense budget of the Alliance is 2 % of the GDP of a NATO member state. Analysis of the defense expenditures of the vast majority of the Alliance members showed their significant growth, however, according to the level of achievement of the target indicator, they can be divided into the following groups: those that have already reached 2 % of GDP or almost reached this level; those who are rapidly moving towards the target indicator and anticipate its achievement in the near future; those who plan to reach the target level of defense spending in the long term, but currently have an indicator below 1,5 %. Dissatisfaction of the United States of America, as the country that has financed NATO the most for many years, with the dynamics of achieving the target indicator by other member countries, causes a number of problems and controversies, in particular, with regard to the exit of this or that country from the Alliance or the hypothetical termination of its functioning as a whole.

Keywords: defense budget; defense expenditures; investment in security; NATO.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2024.